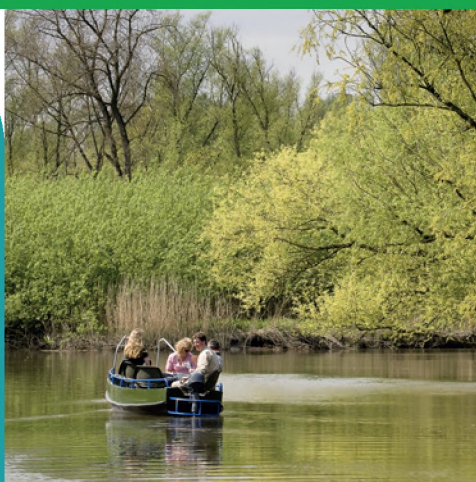

Uitvoeringsagenda **NATUUR**

Voortgangsrapportage 2025

Brabantse natuur:
robuust, inclusief en verbonden

**2023-
2027**

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1 Inleiding	2
2 Opgaven en ontwikkelingen	3
2.1 Onze opgaven	3
2.2 Huidige toestand	3
2.3 Majeure ontwikkelingen	4
3 Rode draad in onze aanpak	5
3.1 Robuuste Natuur (bevorderen biodiversiteit)	5
3.2 Brabant Natuurinclusief	5
3.3 Natuur voor en door Brabanders	5
4 Uitvoering in beeld	6
4.1 Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd	8
4.2 N2000-gebieden hersteld en versterkt	12
4.3 Bossen aangelegd en gerevitaliseerd	14
4.4 Biodiversiteit beschermd	15
4.5 Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit	18
4.6 Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen	18
4.7 Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen	19
4.8 Versterken biodiversiteit in het stedelijk gebied	21
4.9 Meer groen in de directe omgeving	21
4.10 Versterken van de beweging van vergroening	22
5 Financiën en risico's	24
6 Aanpassingen uitvoeringsagenda	30

1 Inleiding

We werken in Noord-Brabant aan gezonde natuur, zowel als leefgebied voor planten en dieren als voor de Brabanders.

We kennen in Brabant prachtige natuur: van hoge zandgronden, veengebieden, rivier- en beekdalen en kleigronden. Overal in Brabant is de natuur dichtbij.

Net als in de rest van Nederland staat de natuur onder druk. Dat is niet alleen slecht voor de biodiversiteit, maar ook voor de maatschappelijke ontwikkelingen die niet mogelijk zijn zolang de natuur achteruitgaat. Dus werken we met veel anderen partijen samen met volle kracht aan het herstel van de natuur. Ons kader daarvoor wordt gevormd door het in 2022 vastgestelde Beleidskader Natuur 2030 en de in 2023 vastgestelde Uitvoeringsagenda Natuur. In deze voortgangsrapportage laten we zien hoe het ervoor staat met de realisatie. Dat doen we langs de drie pijlers van de uitvoeringsagenda (Robuuste natuur, Brabant natuurinclusief en Natuur voor en door Brabanders) en de tien doelen daarbinnen.

2 Opgaven en ontwikkelingen

2.1 Onze opgaven

De essentie van het Brabantse natuurbeleid is de realisatie van gezonde natuur. Onze ambitie is dan ook: Brabant biodivers. Voor alle dieren- en plantensoorten en voor de Brabanders. Het Brabantse natuurbeleid is in 2022 vastgelegd in het Beleidskader Natuur 2030. Voor de realisatie van het beleidskader is de Uitvoeringsagenda Natuur vastgesteld in 2023. Met die uitvoering zijn we volop aan de slag langs de drie pijlers van de Uitvoeringsagenda en werken we aan een natuur die **robuust** is, tegen een stootje kan (klimaatrobuust); waar de biodiversiteit goed is; die **inclusief** is, in en buiten natuurgebieden aanwezig; en die **verbonden** is, elke Brabander verwelkomt en waar Brabanders graag aan bijdragen.

2.2 Huidige toestand

De Brabantse natuur is net als de natuur in de rest van ons land niet in goede staat. Dat komt onder meer doordat de natuur in de afgelopen decennia is verdroogd en te veel stikstof en gewasbeschermingsmiddelen voor haar kiezen kreeg. Daarnaast is de druk op de ruimte in Brabant groot, waardoor natuur in het gedrang is gekomen.

In de afgelopen jaren hebben we forse investeringen gedaan om de Brabantse natuur in een goede staat te brengen. We hebben honderden maatregelen genomen in de meest kwetsbare natuurgebieden om de natuur te herstellen en daarmee in de natuurgebieden al het mogelijke te doen om Brabant open te houden. We hebben talrijke initiatieven voor versterking van de biodiversiteit in zowel het landelijk als stedelijk gebied ondersteund. Er is hard gewerkt door veel organisaties.

Desondanks zien we dat het lastig is gebleken de negatieve trend van de staat van de natuur te keren. Herstel kost jaren tijd, wat niet vreemd is na decennia van achteruitgang. Bovendien komt de grootste druk op de natuur van de gebieden eromheen en zullen we met name daar moeten inzetten op meer maatregelen om de verdroging en de hoeveelheid stikstof terug te dringen. Daar zijn we onder meer in de Aanpak Landelijk Gebied stevig op aan het inzetten. Er zijn door twaalf GGA-gebieden voorstellen gedaan voor meer dan honderd natuur-, water- en landbouwprojecten. We zijn aan de slag met de voorbereiding van de uitvoering, waarbij we alle middelen die we daarvoor als provincie beschikbaar hebben, inzetten.

2.3 Majeure ontwikkelingen

Brabant openhouden en Aanpak Landelijk Gebied

Om de grote natuuropgave en opgaven in het landelijk gebied waar de provincies voor staan te realiseren, werd door het kabinet-Rutte IV het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het bijbehorende Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur opgesteld. Het kabinet-Schoof heeft in 2024 besloten dit programma te stoppen en het Transitiefonds te schrappen.

De wettelijke doelen op het gebied van natuur, water en klimaat blijven onverkort van kracht, met als gevolg dat maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, economische ontwikkelingen, energietransitie, duurzame landbouw en infrastructuur in het gedrang zijn gekomen.

Daarom hebben Gedeputeerde Staten in 2025 besloten ondanks het wegvallen van het grootste deel van de Rijksmiddelen door te gaan met de opgaven in het landelijk gebied om Brabant 'open te houden'. We hebben de Aanpak Landelijk Gebied opgesteld en werken aan de realisatie daarvan, samen met de partijen in het landelijk gebied. Daarnaast werken we aan beleid voor de gebieden rond de Natura 2000-gebieden, het zogeheten overgangsgebiedenbeleid. Vanwege het wegvallen van de Rijksmiddelen zijn er onvoldoende middelen om op korte termijn het volledig potentieel doelbereik van overgangsgebieden te kunnen benutten. Met de andere provincies gaan we ons inzetten om met het volgend kabinet afspraken maken over de benodigde middelen en maatregelen in het landelijk gebied om Brabant open te houden.

Natuurherstelverordening

De Europese Natuurherstelverordening (NHV) is in 2024 in werking getreden heeft directe doorwerking in de EU-lidstaten; er vindt dus niet eerst een implementatietraject in Nederlandse wetgeving plaats. Het Rijk is primair verantwoordelijk voor de implementatie van de NHV en is aan zet voor het opstellen van het Nationaal Natuurherstelplan binnen twee jaar na inwerkingtreding. De provincies zijn, via IPO, betrokken bij het opstellen van dit plan. Een belangrijk aandachtspunt is hierbij (en de inzet van IPO) dat er geen nieuwe taken/bevoegdheden op het gebied van natuur voor de provincies bijkomen zonder dat daar de bijbehorende middelen vanuit het Rijk voor ter beschikking worden gesteld. Dit komt overeen met de motie 'zonder knaken geen extra taken voor natuurherstel' (M48A-2025).

3 Rode draad in onze aanpak

We zijn volop aan de slag langs de drie pijlers van de Uitvoeringsagenda Natuur: robuust, inclusief en verbonden natuur.

3.1 Robuuste Natuur (bevorderen biodiversiteit)

De robuuste natuur bestaat uit de belangrijkste dragers van de Brabantse natuur: het Natuurnetwerk, de Natura 2000-gebieden, voldoende en gezonde bossen en behoud en bescherming van (kwetsbare) soorten. In de afgelopen jaren hebben we flinke slagen gemaakt met realisatie van het Natuurnetwerk en een groot aantal herstelmaatregelen in de Natura 2000-gebieden uitgevoerd. De realisatie van de ecologische verbindingzones, onderdeel van het natuurnetwerk, loopt achter. Daarom zetten we volop in op versnelling daarvan. Voor voldoende en gezonde bossen zetten we in op aanleg van nieuw bos en het revitaliseren van bossen die in slechte staat zijn. Voor de bescherming van soorten monitoren we de ontwikkeling, zodat we gericht maatregelen kunnen nemen. We subsidiëren onder meer faunapassages en beperken invasieve exoten.

3.2 Brabant Natuurinclusief

Met alleen inzet op het Natuurnetwerk en Natura 2000 krijgen we de biodiversiteit niet op orde. Daarom werken we in de pijler Brabant Natuurinclusief aan de natuurwaarden in heel Brabant. Dat doen we door realisatie van Groenblauwe dooradering, waardoor de natuur in Brabant goed verbonden wordt en door het versterken van de biodiversiteit in het landelijk en stedelijk gebied door de succesvolle StiLa-regeling (Stimuleringsregeling Landschap).

3.3 Natuur voor en door Brabanders

We zetten in op meer groen in de directe leefomgeving en het versterken van de beweging van vergroening. Een mooi voorbeeld zijn de vele groene schoolpleinen die in de afgelopen jaren zijn ontstaan, die niet alleen goed zijn voor de natuur in de stad, maar ook voor de gezondheid van onze kinderen.

4 Uitvoering in beeld

In dit hoofdstuk zoomen we in op de uitvoering. Voor de drie pijlers uit de uitvoeringsagenda robuuste natuur, Brabant Natuurinclusief en Natuur voor en door Brabanders, zijn tien doelen geformuleerd. Hieronder volgt meer informatie vanuit elk van deze doelen en de voortgang op de geplande resultaten uit de uitvoeringsagenda. De geplande resultaten lopen grotendeels op schema. In deze rapportage ligt de focus op de successen en knelpunten. Ook is aangegeven hoe de extra middelen die we via de perspectiefnota 2025 en vanuit het rijk hebben ontvangen na vaststelling van de uitvoeringsagenda ingezet worden.

Algemeen knelpunt is dat (Rijks)middelen en beleid ontbreken voor het kunnen realiseren van de totale opgave die in de Uitvoeringsagenda Natuur is benoemd. Dat maakt dat we soms moeten prioriteren en op zoek gaan naar alternatieve scenario's voor financiering.

Anders dan bij de later vastgestelde uitvoeringsagenda's voor andere programma's, zijn in de uitvoeringsagenda natuur beperkt getalsmatige doelen aan peilmomenten gekoppeld. Daardoor kunnen we in deze voortgangsrapportage niet strikt beoordelen met 'stoplichtkleuren' zoals in de andere rapportages. We geven hieronder een samenvattend beeld van de voortgang. In de rest van dit hoofdstuk lichten we deze voortgang nader toe.

1.	Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd
	In 2030 is het Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd Voortgang: groen. We hebben het grootste deel van het beoogde oppervlak van het natuurnetwerk gerealiseerd. De inrichting van de natuur is nog niet op orde. Daar ligt vanaf nu de focus op.
	De realisatie van de EVZ's ligt achter op schema. Daarom zetten we in op versnelling daarvan.
2.	N2000-gebieden hersteld en versterkt
	<u>Herstelmaatregelen natuur</u> De herstelmaatregelen in de natuurgebieden zijn grotendeels uitgevoerd. Herstel van de natuur is nog niet op orde, daarvoor zijn maatregelen op het vlak van water, stikstof en gewasbeschermingsmiddelen nodig buiten de natuurgebieden.
	<u>Natuurdoelanalyses (NDA's)</u> NDA's zijn opgesteld. Daaruit blijkt dat aanvullende maatregelen nodig zijn om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken. In december 2024 heeft GS daarom aanvullende maatregelen ten behoeve van stikstofreductie vastgesteld met de BOS 2.0. De pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's ten behoeve van natuurherstel/hydrologie zijn op 11 februari 2025 vastgesteld.

	<u>Natuurbeheerplannen</u> Natuurbeheerplannen worden volgens planning geüpdatet. De eerste 5 zijn in procedure.
3.	Bossen aangelegd en gerevitaliseerd
	In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020. De aanleg van nieuw bos ligt achter op schema. M.b.v. het Actieplan Brabantse Bomen 2.0 zetten we daarom versnelling in. In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020. Voortgang: oranje 85% van de bossen moet gerevitaliseerd worden. Dit ligt achter op schema. Met de terreinbeheerders hebben we daarom versnelling ingezet.
4.	Biodiversiteit beschermd
	Bescherming van kwetsbare en bedreigde dieren en planten Behoud en bescherming van kwetsbare en bedreigde soorten ligt achter op schema o.a. wegens versnippering, verzuring, verdroging en aantasten leefgebied. Daarom zetten we in op herstel van leefgebieden, aanleg faunapassages, aanpak invasieve exoten, bescherming van soorten en slim en verantwoord faunabeheer.
5.	Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit
	In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is overeengekomen. In een deel van de gebieden zien we een positieve trend, in een deel nog niet.
6.	Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen
	In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant. Ligt op schema.
7.	Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen
	In 2050 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering Ligt op schema.
8.	Versterken biodiversiteit in het stedelijk gebied
	In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

	Ligt op schema
9.	Meer groen in de directe omgeving
	In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023. Ligt op schema.
10.	Versterken van de beweging van vergroening
	Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers Ligt op schema.

4.1 Natuurnetwerk ingericht, verbonden en beheerd

In 2030 is 7.700 ha NNN gerealiseerd (van functie veranderd en ingericht) t.o.v. 2022. In 2030 is de totale opgave van 15.200 ha gerealiseerd

Indicator	2012 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha verwerving (cumulatief)	9.300	6.600	6.800	7.100	7.300
Gerealiseerde ha inrichting (cumulatief)	14.900	9.000	9.300	10.200	11.000

Successen

Samen met onze partners de waterschappen en terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben we veel natuur- en waterprojecten uitgevoerd. Hiermee hebben we een groot deel van het Brabantse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) gerealiseerd. Vaak vallen doelen voor Natuur samen met doelen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW). Daarom zoeken we bij de uitvoering maximale synergie tussen het programma Water en Bodem. Dat doen we in de 150 lopende projecten waarin we natuur- en waterdoelen realiseren. Voorbeelden van onlangs gerealiseerde projecten: [Bossche Broek Zuid](#), [Markdal-Zuid](#), [Strijbeekse beek en het Merkske](#).

Het NNN is eind 2024 vastgelegd in de Omgevingsverordening. Waar het nodig was voor andere doelen is de eerder ontstane

Afbeelding 1 beek in het Merkske @Wim-Verschraegen-Natuur fotografie

overbegrenzing via het NNB beschermd gebleven. Dit in afwachting van een ander beschermingsregime (zoals overgangsgebieden).

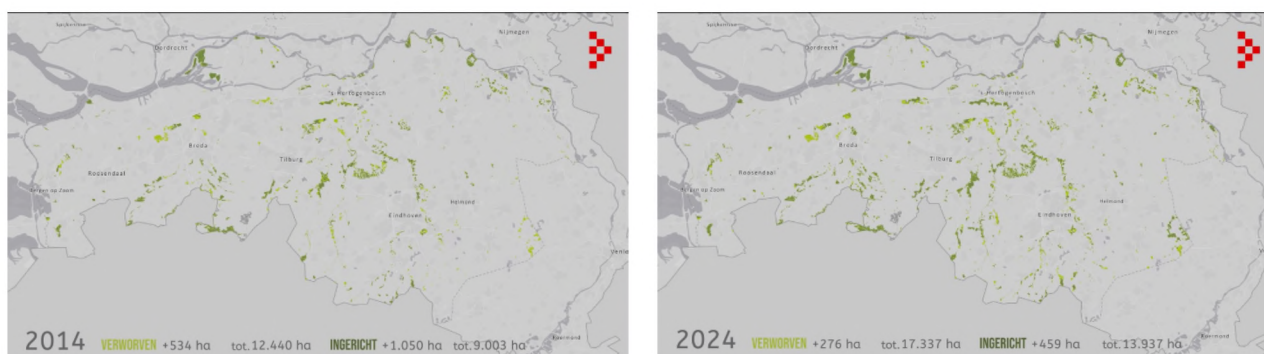
Veel landbouwgronden die binnen het Natuurnetwerk vallen zijn regulier verpacht. Dat betekent dat deze gronden soms al decennialang in gebruik zijn bij pachters. Voor grondeigenaren die willen meewerken aan natuurontwikkeling is dat een uitdaging, omdat reguliere pacht een sterke bescherming biedt voor de pachter en weinig ruimte laat voor het realiseren van natuur. Met geld uit de Perspectiefnota 2025 hebben we in juli opnieuw de subsidieparagraaf voor vrijwillige pachtafkoop kunnen openstellen. Voorwaarde is het realiseren van Natura 2000 of hoogwaardige natuur. Bij de vorige openstelling leidde de regeling tot beëindiging van de pacht op meer dan 100 hectare, waar vervolgens kon worden begonnen met de inrichting van nieuwe natuur.

Onze gebiedsadviseurs adviseren over natuuraspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen aan gemeentes, burgers en andere programma's zoals Wonen, Werken Leefomgeving (WWL). Bijvoorbeeld: uitbreiding recreatie, aanleg infra, bedrijventerreinen, woningbouw, energie. We proberen aantasting van natuur zoveel mogelijk te voorkomen, te mitigeren of te compenseren. Ook de coördinatie van natuurcompensatie wordt door gebiedsadviseurs uitgevoerd.

Knelpunten

Onze werkwijze is er vooral op gericht om natuur te realiseren op basis van vrijwillige grondverwerving of zelfrealisatie. Hierdoor lopen we in sommige gebieden vast omdat de laatste percelen niet beschikbaar komen. Dit kan leiden tot stagnatie van de natuurrealisatie in een veel groter al wel verworven gebied, bijvoorbeeld omdat de hydrologie dan niet geregeld kan worden. Daarom is op vijf locaties die ook van belang zijn voor 'Brabant Openhouden' of de KRW voor in totaal 200 ha dwingend instrumentarium (VSS-O: Volledige Schadeloosstelling met als sluitstuk Onteigening) ingezet. Hiermee kan naar verwachting 1.000 ha nieuwe natuur worden ingericht en in ca 2.000 ha hydrologisch systeemherstel plaatsvinden.

De realisatie van nieuwe natuur gebeurt altijd op basis van co-financiering. De eigenaren (vaak terreinbeherende organisaties maar ook particulieren) dragen zelf bij aan de kosten van de ontwikkeling van nieuwe natuur. Op het Rijks-NNN financieren we 85% en op het provinciaal NNN 50% van de verwervingskosten. Inflatie en prijsstijgingen leiden tot spanning op de realisatie van het Natuurnetwerk, we actualiseren de raming voor de afronding van het Natuurnetwerk op basis van de nieuwste inzichten.

Afbeelding 2 Nieuw gerealiseerde onderdelen NNN

In 2030 is 90.200 ha NNN onder beheer via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2026	2027	2028	2029
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	83.200	84.000	84.300	84.600

Successen

We hebben dit jaar een inhaalslag gemaakt in het voeren van zogenaamde 'goede gesprekken' met de beheerders van natuurterreinen. We zijn tot tevredenheid van de beheerders omgeschakeld naar meer individuele gesprekken met beheerders over hun beheerregio's. Dit zorgt ervoor dat we dieper op de materie in kunnen gaan. Dit leidt tot een beter beeld van het huidige en gewenste beheer van een gebied.

Knelpunten

Net als in andere sectoren stijgen ook de kosten van beheer, zo ook in natuurbeheer. Dit blijkt ook uit de landelijke periodieke evaluatie van de standaardkostprijzen voor beheer en monitoring. Door kostenstijgingen en inflatie verwachten we in Brabant forse verhogingen van tarieven. Dit ondanks het feit dat er ook al veel vrijwilligers worden ingezet bij natuurbeheer. In de [video over werkzaamheden op de Strijbeekse Heide](#) legt Staatsbosbeheer uit hoe vrijwilligers bijdragen aan verschillende noodzakelijke werkzaamheden.

In 2030 is 900 ha aan ecologische verbindingszones gerealiseerd of in uitvoering t.o.v. 2022. In 2035 is de totale opgave van 1325 ha aan EVZ's gerealiseerd

Indicator	2012 t/m 2035	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	460	575	650	725

Successen

Successen zijn de onlangs gerealiseerde EVZ's de [Oude Leij](#) en [Grote Waterloop](#).

Omdat een EVZ meestal een lang lint is, zijn er veel grondeigenaren bij betrokken. Dat betekent dat de realisatie van EVZ's een lange doorlooptijd heeft.

Gemeenten en waterschappen staan aan de lat voor de EVZ's. De waterschappen hebben kennis, uitvoeringscapaciteit

en kunnen de EVZ's vaak combineren met de KRW-opgave waarvoor ze staan. Daarom ligt het tempo bij de realisatie van deze EVZ's hoger dan bij gemeenten.

Afbeelding 3 Ecologische Verbindingszone de Grote Waterloop

Knelpunten

We merken dat ook hier de inflatie en prijsstijgingen leiden tot spanning op de realisatiekracht. Daarnaast vormen kennis en personele capaciteit bij gemeenten en waterschappen een knelpunt.

In 2030 is de natuurkwaliteit in het Natuurnetwerk minimaal behouden t.o.v. 2022

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage van het NNN waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	65,9%	67,4%	68,9%	70,4%

Successen

Jaarlijks worden ongeveer 200 wijzigingsverzoeken voor het Natuurbeheerplan ingediend. De meeste hiervan gaan over inrichting van gebieden of wijziging van het ambitietype. Qua oppervlak hebben we het grootste deel van het natuurnetwerk gerealiseerd. Wat nog achterloopt is de goede inrichting van de gronden om de natuurdoelen te realiseren. Veel van het natuurnetwerk is nog als een voorlopig laagwaardige natuurtype ingericht, vaak grasland. Daarmee kunnen we onze biodiversiteit niet op orde krijgen. We moeten daarom werk gaan maken van de goede inrichting van het natuurnetwerk om de natuurdoelen te realiseren.

Knelpunten

De kwaliteit van de natuur in Brabant moet beter. Een robuust en kwalitatief hoogwaardig NNN is beter bestand tegen droogte, klimaatverandering en stikstofbelasting. Het verhoogt ook de biodiversiteit en planten en dieren kunnen zich beter voortplanten en verplaatsen. In het Natuurbeheerplan liggen de ambities voor het natuurnetwerk vast en staat welke natuur daadwerkelijk aanwezig is. Op dit moment voldoet ongeveer 2/3 van de natuur in het Natuurnetwerk aan het gestelde ambitietype. We streven ernaar dat in 2050 alle natuur voldoet aan het ambitietype. De ambitiekaart is voor het laatst geactualiseerd in 2014. De afgelopen jaren is er veel veranderd wat betreft klimaat, waterhuishouding en voedingsstoffen in de bodem. Dit vraagt om een herziening van de ambitiekaart. Samen met onze partners gaan we de komende tijd aan de slag om uiterlijk in 2027 een herziene, realistische ambitiekaart te maken, waarmee we beter kunnen sturen bij de inrichting van nieuwe natuur en bij het beheer van bestaande natuur.

In 2030 zijn 100 nieuwe faunapassages in provinciale en gemeentelijke wegen en kanalen aangelegd t.o.v. 2022

Indicator	2023 t/m 2030	2026	2027	2028	2029
Aantal faunapassages (cumulatief)	100	80	85	90	95

Successen

De realisatie van faunapassages in gemeentelijke wegen heeft de afgelopen jaren dankzij extra middelen uit addendum (2021) op het bestuursakkoord 2020 - 2023 een forse extra impuls gekregen. Daardoor komen de gerealiseerde aantallen dicht bij de geraamde aantallen (indicator). Op 1 juli 2025 hebben GS ook aanvullende (no-regret) middelen beschikbaar gesteld voor de recropassage Pauwels over de N261 en kan die volgens planning nu voor eind 2026 worden gerealiseerd.

Afbeelding 4 hoogveenherstel in de Deurnsche Peel

Knelpunten

De realisatie van faunapassages in provinciale- en rijkswegen blijft mede als gevolg van de stikstofproblematiek achter. De komende jaren raken de eerdere incidentele bestuursakkoordmiddelen uitgeput en zal de realisatie van faunapassages in gemeentelijke wegen naar verwachting terugvallen naar 4 à 5 per jaar.

4.2 N2000-gebieden hersteld en versterkt

Kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn

Indicator	2026	2027	2028	2029
Realisatie herstelmaatregelen* in N2000-gebieden: De voor natuurherstel te nemen herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.**	4%	10%	20%	40%

* Maatregelen en onderzoeken zoals benoemd in door GS vastgestelde Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's.

** Voor veertien N2000-gebied stellen we jaarlijks de realisatie van de maatregelen en onderzoeken uit de Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's vast.

Successen

In 2023 hebben we voor de 21 Natura 2000-gebieden in Brabant natuurdoelanalyses (NDA's) opgesteld. De conclusies actualiseren we in 2026 met actuele data. In de herijking van de NDA's nemen we de nieuwste inzichten en data van de Natura 2000-gebieden mee om het beeld van de kwaliteit van de natuur in beeld te brengen. In december 2024 hebben GS aanvullende maatregelen ten behoeve van stikstofreductie vastgesteld met de BOS 2.0. De pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's ten behoeve van natuurherstel/hydrologie zijn op 11 februari 2025 vastgesteld. Met de pakketten hebben we zicht op de maatregelen en onderzoeken die nog nodig zijn om de natuur verder te herstellen en kunnen we de ontwikkelingen in de uitvoering goed volgen.

De actualisatie van Natura 2000-beheerplannen is in uitvoering. Volgens planning hebben we in 2030 is er voor alle vijftien Natura 2000-gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is een geactualiseerd beheerplan.

Conform het bestuursakkoord ontwikkelt de provincie aanvullend op de uitvoeringsagenda beleid voor de gebieden rond de Natura 2000-gebieden, de zogenaamde overgangsgebieden. Het beleid heeft als doel de verdroging en verspreiding van mest- en schadelijke stoffen te reduceren. We stellen subsidies beschikbaar voor het uitvoeren van maatregelen die bijdragen de natuur te herstellen en die drukfactoren (vermesting, verzuring, verstoring, versnippering, e.d.) tegengaan. Veel van de middelen voor het toekennen van subsidies komen van het Rijk.

In de komende jaren komen naar verwachting de positieve effecten van de uitgevoerde projecten in de periode 2016 - 2023 tot uiting in de Natura 2000-gebieden. Zo zijn bijvoorbeeld de [werkzaamheden voor het hoogveenherstel in de Deurnsche Peel vanuit project Leegveld](#) afgerond. Het gebied is ingericht om het water beter vast te houden.

In de uitgevoerde natuurdoelanalyses (2023) zijn de effecten van de uitgevoerde projecten nog niet zichtbaar. De komende jaren worden de natuurdoelanalyses en de conclusies met nieuwe gegevens uit de natuur geactualiseerd. In het veld volgen de beheerders van de Natura 2000-gebieden de ontwikkelingen van de uitgevoerde maatregelen. In [de video over het project Westelijke Langstraat](#) wordt uitgelegd hoe ze dat doen. Er is veel aandacht voor monitoring. Voor nieuwe kaarten voor het in beeld brengen van de aanwezige habitattypen (samenstelling van planten) zijn deskundigen in het veld actief. Adviesbureaus stellen in opdracht van de provincie monitoringsplannen voor omgevingscondities op. Door deze plannen uit te voeren krijgen we inzicht in de ontwikkeling van de grondwaterstanden, de water- en bodemkwaliteit, de basiscondities voor de natuur.

Brabant is zeer actief op het gebied van natuurbrandpreventie, zoals opgenomen in het Bestuursakkoord 2023 - 2027. Natuurbranden zijn niet te vermijden maar om te voorkomen dat een natuurbrand uitgroeit tot een onbeheersbare natuurbrand is veel mogelijk. De brandweer beschikt tegenwoordig over een speciale eenheid: de handcrew. Voor veel natuurgebieden heeft de provincie een natuurbrandcommissie onder leiding van een burgemeester ingesteld waarin de gemeenten, de veiligheidsregio (o.a. brandweer) de terreinbeheerders en de waterschappen samenwerken. Deze commissies maken natuurbrandpreventieplannen en uitvoeringsprogramma's met maatregelen om eventuele natuurbranden te kunnen beheersen. Er is subsidie beschikbaar voor het uitvoeren van natuurbrandpreventiemaatregelen.

Ondanks recente wijzigingen in het nationale beleid blijft de provincie Noord-Brabant, samen met haar partners, zich inzetten voor het behoud en de verbetering van de (natuur)kwaliteit in en

rondom de Natura 2000-gebieden. De provincie concentreert zich nu op twaalf prioritaire gebieden.

Het is van groot belang dat de komende jaren concrete maatregelen worden genomen, zodat bij de volgende actualisatie van de NDA's een aantoonbare verbetering zichtbaar is in zowel de kwaliteit als de kwantiteit van habitattypen en soorten.

Knelpunten

Voor de uitvoering is veel uitvoeringscapaciteit nodig. Omdat meerdere organisaties in dezelfde vijver vissen is de benodigde kennis en capaciteit niet voldoende beschikbaar.

De provincie kan niet alle drukfactoren voor het bereiken van de natuurdoelen eigenstandig wegnemen. Daarvoor is beleid noodzakelijk vanuit het Rijk.

4.3 Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.

In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020

Indicator	2020 t/m 2026 2030	2027	2028	2029	
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	2.000	3.000	4.000	5000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	3.500	4.000	4.500	5.000

Successen

In februari 2025 is het geactualiseerde [Actieplan Brabantse Bomen](#) vastgesteld. Dit na een uitgebreide consultatie van daarbij betrokken partijen. Dit heeft geleid tot een duidelijke concretisering in realistische en haalbare actiepunten waarvoor ook substantieel middelen beschikbaar zijn vanuit het Landelijk Programma Natuur, de no-regret middelen als ook uit eigen provinciale middelen.

Dit alles heeft geleid tot veel nieuwe energie op dit dossier. Inmiddels is ter uitvoering van het Actieplan een subsidieregeling voor Boscompensatie, voor Voedselbossen en voor Agroforestry opengesteld en wordt in Q3 2025 ook voor bosrevitalisering een subsidieregeling verwacht. Daarnaast wordt er met de betrokken partijen aan het doorbreken van verschillende knelpunten gewerkt op het gebied van droogte, waterveiligheid en koolstofcertificering.

Afbeelding 5 voedselbos Waspik (foto BMF)

Knelpunten

Noord-Brabant loopt landelijk voorop met de realisatie van nieuw bos. Vanwege de druk op de ruimte, de forse ambitie voor extra bos en het ontbreken van middelen zal het lastig worden om de totale opgave te realiseren. Tenslotte is ook het op orde krijgen van een goede monitoring voor bosuitbreiding en -revitalisering nog een punt van aandacht, zowel landelijk als in Brabant. De meerjarenraming is hierop aangepast.

4.4 Biodiversiteit beschermd

In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022

Indicator	2026	2027	2028	2029
Toename in 2030 t.o.v. 2023	≥49%	-	≥49%	-

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op vaatplanten en broedvogels uit het provinciaal meetnet plus de CBS-data over dagvlinders, reptielen en amfibieën, met als criterium dat ze op de Rode lijst staan, van kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Successen

Naast focus op herstel van de natuur in de Natura 2000-gebieden investeert Brabant ook in het behoud en herstel van kwetsbare soorten daarbuiten. Van de regeling biodiversiteit en

leefgebieden wordt goed gebruik gemaakt. In 2025 passen we de regeling beperkt aan op de meest recente inzichten rond kwetsbare soorten waaronder de herziene rode lijst voor zweefvliegen en wilde bijen. In verband met de inwerkingtreding van de Natuurherstelverordening en waarin ook aandacht komt voor soorten buiten de N2000-gebieden wordt een meer fundamentele herziening voorzien eind 2026.

Het monitoringssysteem hiervoor ontwikkelt zich mee en brengt naar verwachting steeds meer inzicht in de resultaten en effecten van de genomen maatregelen.

Op 1 juli 2025 is na een uitgebreide consultatie van betrokken belangenpartijen het herziene Plan van Aanpak Invasieve exoten vastgesteld. Daarmee wordt ook invulling gegeven aan de inzet van de bestuursakkoordmiddelen die hiervoor zijn vrijgemaakt. Het accent ligt op onze primaire taak om vroegtijdig invasieve exoten waarvoor een eliminatieplicht geldt te bestrijden en om voor de wijdverspreide soorten (respectievelijk art. 17 en art. 19 uit de Unielijst invasieve exoten) andere belanghebbende partijen te stimuleren en te faciliteren daarin ook een verantwoordelijkheid te nemen.

Knelpunten

Keerzijde van de grote belangstelling voor de subsidieregeling biodiversiteit en leefgebieden is dat het budget beperkt is en er bijna elk jaar passende aanvragen moeten worden afgewezen. Knelpunt bij de aanpak van invasieve exoten is het uitblijven van voldoende rijksmiddelen om deze taak adequaat te kunnen uitvoeren. De incidentele middelen vanuit het Rijk betreffen vooralsnog een zeer klein deel van het eerder door provincies geraamde benodigde structurele bedrag. Hoewel de uitgekeerde tegemoetkomingen voor faunaschades in Brabant nog altijd relatief gezien laag zijn in vergelijking met andere provincies, nemen deze wel toe en dragen bij aan de overschrijding van de beschikbare middelen voor faunabeheer in Brabant.

In 2030 is de achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland gestopt

Indicator	2026	2027	2028	2029
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	≥79%	-	≥79%	-

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op die boerenlandvogels uit het provinciaal meetnet, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van leefgebieden in het natuurbeheerplan ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand boerenlandvogels t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd. De mogelijkheid bestaat dat, n.a.v. de doorvertaling van de Natuurherstelverordening en de inbreukprocedure vogelrichtlijn, deze (beginwaarde) index wordt bijgesteld.

Successen

Een instrument om de biodiversiteit in het landelijk gebied te stimuleren is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), dat een onderdeel vormt van het Nationaal Strategisch Plan op basis van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. In 2025 bestaat het ANLb 50 jaar: in dit kader is er in het voorjaar een tweedaags congres geweest waar we als provincie Noord-Brabant ook een inhoudelijke bijdrage hebben verzorgd. Ook in ons eigen Brabant Magazine is uitgebreid aandacht besteed aan 50 jaar ANLb, zie <https://publicaties.brabant.nl/bm62/natuurbeheer>

In het afgelopen jaar is extra geïnvesteerd om de relatie met de collectieven voor agrarisch natuurbeheer verder te versterken en de opgave voor het ANLb als een gezamenlijke opgave te zien. Ook is energie gestoken in het vergroten van de onderlinge samenwerking tussen de

collectieven. Voor de komende jaren (2026-2028) en verder heeft het Rijk ingezet op een verhoging van het aantal hectaren ANLb. Deze opgave geven we samen met de collectieven vorm. Een openstelling voor extra beheer voor de periode 2026-2028 is nu in voorbereiding.

Voor dit jaar is een specifiek project voor de kievit voorbereid samen met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer Brabant (CLB) van het Brabants Landschap. De collectieven kunnen niet functioneren zonder het vrijwilligersnetwerk van het CLB dat door ons wordt ondersteund en maken ook gebruik van subsidies vanuit het leefgebiedenbeleid voor agrarische gebieden.

Afbeelding 6 werkbezoek aan de Weidevrijwilligers groep

Knelpunten

Voor de hierboven aangehaalde openstelling is financiering vanuit het Ministerie van LNVN toegezegd (via de voorjaarsnota en 1e en 2e kamer). Met deze toezegging kunnen wij een aantal oude knelpunten met LNVN recht strijken (zoals het herijkingstekort dat is ontstaan door stijgende kosten). Ook kunnen we een inhaalslag maken met de uitbreiding van het beheer waar we in 2024 en 2025 aan zouden werken, die uitbreiding is door ons (deels) bevroren vanwege de onduidelijkheid vanuit het Rijk. Feit is dat nu opnieuw budget is toegezegd dat nog niet formeel op onze rekening staat.

Evaluatie ANLb

De collectieven in Noord-Brabant krijgen het goed voor elkaar om deelnemers te werven om leefgebied voor doelsoorten te verbeteren. Uit de ecologische evaluatie die dit jaar is afgerond blijkt echter dat het ANLb alleen niet het verschil maakt. In de aantallen en verspreiding van de doelsoorten is nog geen verbetering af te leiden als gevolg van het ANLb. Voor een aantal soorten is wel duidelijk dat er door het ANLb geen verdere verslechtering optreedt. Aanbevelingen uit deze evaluatie zijn dan ook dat er in de toekomst in het ANLb meer gewerkt moet gaan worden

met zwaardere pakketten en geconcentreerde inzet. In de maandelijkse gesprekken met de collectieven is dit onderwerp van gesprek.

4.5 Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is overeengekomen.

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) en de voortgangsrapportage uitvoeringsagenda stikstof.

4.6 Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke actieplannen voor Brabant

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	pm*

**In Q4 2025 wordt een eerste versie van de Agenda Natuurinclusief Brabant opgeleverd. De agenda beschrijft de inhoudelijke koers, leidende principes en een aanpak per beleidsdomein. De komende tijd vindt nadere afstemming plaats met programma's en partners over vertaling naar uitvoeringsplannen. De indicator 'aantal plannen in uitvoering' wordt heroverwogen, gezien het meer procesmatige en integrale karakter van de agenda. Mogelijk wordt in plaats daarvan sturing op structurele inbedding en mate van toepassing van natuurinclusieve principes binnen beleidsprogramma's overwogen.*

De ambitie om natuur als vanzelfsprekend onderdeel mee te nemen in ruimtelijke en economische afwegingen krijgt steeds meer vorm. De afgelopen periode is er veel werk verzet met de ontwikkeling van de Agenda Natuurinclusief Brabant. In juni 2025 is een concept-raamwerk besproken met de portefeuillehouder Natuur en Milieu. Het is een richtinggevend kader dat natuurinclusief denken en doen verbindt met de brede maatschappelijke ontwikkelingen waar Brabant voor staat.

De Agenda Natuurinclusief Brabant richt zich op hoe natuur een bijdrage kan leveren aan actuele opgaven, zoals woningbouw, klimaatadaptatie, gezondheid en economie, en is bedoeld als instrument om bestaande inzet te verbinden, te versterken en verder te brengen. In de komende periode werken we het raamwerk verder uit tot een bestuurlijk vast te stellen agenda. Naar verwachting ligt er in Q4 2025 een conceptversie ter besluitvorming voor bij Gedeputeerde Staten.

Successen

Op basis van een brede beleidsanalyse is verkend hoe natuurinclusiviteit meerwaarde kan bieden binnen de provinciale beleidsvelden, zoals bouw en wonen, economie, landbouw, infrastructuur en gezondheid. Deze analyse vormt de basis voor het opstellen van de Agenda Natuurinclusief Brabant. Daarbij wordt onder meer gekeken hoe natuurinclusieve keuzes kunnen bijdragen aan

leefkwaliteit, klimaatbestendigheid, biodiversiteit, meervoudig ruimtegebruik, ondernemerschap en economische vitaliteit.

Naast de lopende natuurinclusieve initiatieven vanuit het programma Natuur, zoals de groenblauwe dooradering, soortenmanagementplannen, stimuleringsregeling landschap en groene schoolpleinen, zijn er ook veel bestaande natuurinclusieve en kansrijke initiatieven verkend. Zo wordt via verstedelijkingsstrategieën gestuurd op natuurinclusieve wijkontwikkeling. Bij bedrijventerreinen wordt vergroening ingezet om wateropvang, biodiversiteit en vestigingskwaliteit te versterken. Binnen gebiedsprocessen wordt natuurinclusieve kringlooplandbouw gestimuleerd. Ook bij infrastructuurprojecten wordt gewerkt aan ecologische meerwaarde, bijvoorbeeld via bloemrijke bermen en faunapassages.

Knelpunten

De ambitie om natuurinclusiviteit te verankeren wordt breed gedragen. Tegelijkertijd is verdere concretisering nodig. Uit de verkenningen blijkt dat programma's verschillend omgaan met het thema en dat nog niet overal duidelijk is wat natuurinclusief concreet betekent voor beleid en uitvoering. Dit wordt de komende periode verder geconcretiseerd en uitgewerkt.

Daarnaast ontbreken er op dit moment gedeelde indicatoren om natuurinclusieve inspanningen binnen en buiten de provincie meetbaar te maken. Hierdoor is het nog lastig om resultaten te monitoren en impact zichtbaar te maken. Ook dit wordt de komende periode verder verkend.

4.7 Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

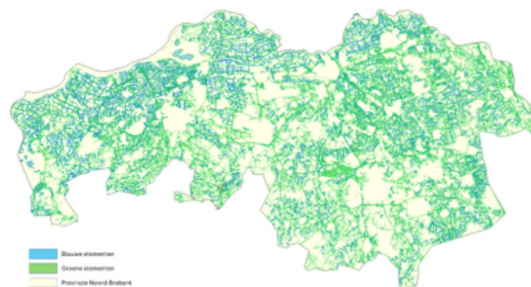
In 2050 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Indicator	2026	2027	2028	2029
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijk gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	6,93%*	7,05%*	7,18%*	7,30%*

**In 2024 is door ons opdracht verstrekt om een nulmeting uit te voeren op basis van gegevens uit 2023. De groenblauwe dooradering GBDA van het landelijk gebied (buiten Natuurnetwerk en bebouwde kernen) van de gehele provincie bedraagt 6,56% in 2023. Deze waarde is voor de planning geëxtrapoleerd naar 10% in 2050. Het volgen van de voortgang gebeurt bij voorkeur via het landelijk monitorings- en rapportagesysteem: de eerste rapportage komt eind maart beschikbaar en dan kunnen we deze met onze uitkomst vergelijken.*

Successen

Voor de realisatie van 10% groenblauwe dooradering (GBDA) is in 2025 de restopgave voor Noord-Brabant vastgesteld. Er is een 0-meting uitgevoerd waar een restopgave van 3,5% uitkomt. Dit is een eerste kwantitatieve analyse en zegt nog niets over de kwaliteit van de dooradering voor bijvoorbeeld biodiversiteit. Er is ook een landelijke 0-meting in de maak die gebruik maakt van de bouwstenen van de 0-meting die in Noord-Brabant is uitgevoerd. De resultaten van de 0-meting zijn te bekijken via een [dashboard](#).

Afbeelding 7 Schermafdruck van het dashboard 0-meting GBDA

Stimuleringsregeling Landschap (StiLa)

Afbeelding 8 Bomenrij op dijk naast waterloop buitengebied Steenbergen

In 2024 zijn via de StiLa-regeling een kleine 8000 elementen met cofinanciering van gemeenten en waterschappen aangelegd. Dat is iets minder dan het jaar ervoor (in 2023 8745 elementen) maar wel een verdubbeling ten opzichte van de jaren 2022 en 2021. Halverwege 2025 is al het niveau van 2024 bereikt en zijn we op weg naar een nieuw hoogtepunt in deze succesvolle samenwerking waaraan veel enthousiaste initiatiefnemers (particuliere

grondeigenaren) deelnemen. In 2025 is een digitaal magazine opgeleverd voor extra werving van deelnemers en het aankondigen van een vereenvoudigd en daarmee toegankelijker vervolg op de huidige regeling vanaf 2026 (<https://publicaties.brabant.nl/stila-20>).

Inmiddels is totaal voor bijna €10 miljoen euro cofinancieringsmiddelen van de beschikbare €14 miljoen geïnvesteerd verdeeld over ongeveer 1.200 aanvragen.

No-regretmiddelen voor groenblauwe dooradering

Via de specifieke uitkering (SPUK) voor de no-regret fiches NPLG is door het Ministerie van LNVN €20 miljoen euro beschikbaar gesteld voor realisatie van groenblauwe dooradering. Deze middelen worden deels in de 12 GGA gebieden ingezet (€10 miljoen) en deels in de rest van Noord-Brabant via onder andere de StiLa-regeling (zie hierboven) en andere regionale initiatieven mits passend in het provinciale beleid. Concrete voorbeelden daarvan zijn onder andere Brabant Behaagt en Bijenlandschap West-Brabant.

Knelpunten

Om op minimaal 3,5% van het landelijk gebied van Noord-Brabant GBDA te realiseren moet er meer dan 10.000 ha aan elementen worden aangelegd. Wanneer dit lijnvormige landschapselementen van ca. 10 meter breed zijn, dan komt dat neer op meer dan 10.000 km aan landschapselementen. De nu toegekende SPUK middelen zijn vooralsnog niet toereikend om de gehele opgave te realiseren.

We moeten blijven zoeken naar aanvullende maatregelen die we kunnen gebruiken, zoals lokale landschapsfondsen, ruimtelijk instrumentarium, cofinancieringsbronnen, enzovoorts.

4.8 Versterken biodiversiteit in het stedelijk gebied

In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	10	30	50	56

Successen

Brabant heeft een duidelijke koers voor ogen om door het stimuleren en faciliteren van gemeenten te komen tot een proactief soortenbeschermingsaanpak via Soorten Management Plannen (SMP's) en daarmee ontwikkelingen in stedelijk gebied, zoals de isolatieopgave, duurzaam en onder een gebiedsvergunning te kunnen laten plaatsvinden. Dit gebeurt via een uitgebreid en intensief kennis- en informatienetwerk met gemeenten en met financiële ondersteuning via een meerjarige subsidieregeling. Hiervoor zijn rijksmiddelen beschikbaar gekomen.

Afbeelding 9 groen schoolplein in Overloon

Knelpunten

Pogingen van het rijk om natuurvriendelijk isoleren te versnellen interfereerde onbedoeld met de ingezette koers om te komen tot soortenmanagementplannen. Momenteel wordt gewerkt aan oplossingen daarvoor.

4.9 Meer groen in de directe omgeving

In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	-	300.647.153	-	-

* De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m². De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.

Successen

Natuur en groen in de (directe) omgeving van de Brabanders draagt bij aan welzijn, welvaart, gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het realiseren van meer groen in de directe omgeving doen we nadrukkelijk in samenwerking met anderen. Daarom stimuleren we dat meer Brabanders én organisaties meedoen om meer groen in de omgeving te creëren. Dit doen we met name door het ondersteunen van pilots en pionierswerk. Een project wordt ondersteund als er grote kans is dat de opgedane kennis en ervaring op meerdere plekken in Brabant kan worden ingezet.

Een succesvol voorbeeld hiervan is "Schoolplein van de Toekomst" (www.schoolpleinvandetoekomst.nl). Dankzij deze regeling zijn de afgelopen jaren al meer dan 400 versteende schoolpleinen omgevormd tot natuurlijke buitenruimte. Daarnaast ondersteunen we kleinschalige natuurprojecten via het "Buurtnatuur- en waterfonds" en het platform "Brabanders voor Natuur" (www.brabandersvoornatuur.nl). Hierbij gaat het om projecten die zorgen voor positieve effecten op natuur, biodiversiteit, water en een gezonde, duurzame leefomgeving. Deze projecten worden samen met bewoners gerealiseerd. Het geld dat wij investeren trekt ook geld aan van andere partijen. Deze cofinanciering heeft in het geval van Schoolplein van de Toekomst geleid tot een multiplier van meer dan drie: voor elke euro die de provincie inlegt, legt de samenleving (bedrijven, mede-overheden, fondsen) er nog drie bij.

Knelpunten

De provincie is afhankelijk van partners om meer groen in de directe omgeving te realiseren. Maatschappelijke organisaties, gemeenten, inwoners en anderen spelen hierin een essentiële rol. Daarom werken we aan sterke relaties met deze partijen en werken we continu aan het aangaan van nieuwe samenwerkingsrelaties. Toch blijven we om onze doelen te bereiken afhankelijk van de ontwikkelingen bij partners op het gebied van ruimte, tijd, financiën en ambitie.

4.10 Versterken van de beweging van vergroening

Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Indicator	2026	2027	2028	2029
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project - Natuurverbinders in beeld is.		10.000	-	10.000

Successen

In Noord-Brabant leveren groene vrijwilligers een belangrijke bijdrage aan het beheer, behoud en de beleving van natuur en landschap. Door hun actieve betrokkenheid dragen groene vrijwilligers bij aan de realisatie van natuurbeleidsdoelen van de provincie en gemeenten. De gezamenlijke inzet van de groene vrijwilligers is een belangrijke maat voor de betrokkenheid van de Brabanders bij de natuur en vertegenwoordigt een enorme inbreng aan expertise, kennis en tijd. Tegelijkertijd staat het groene vrijwilligerswerk onder druk. Daarom is de provincie in samenwerking met partners de Impuls Groene Vrijwilligers gestart. Binnen de Impuls Groene Vrijwilligers worden projecten uitgevoerd met als doel het bestand aan vrijwilligers stabiel te houden én meer toekomstbestendig te maken (o.a. door het betrekken van meer jongeren bij groen vrijwilligerswerk). De meest recente telling van juni 2025 laat zien dat het aantal vrijwilligers gelijk is gebleven ten opzichte van de telling van 2019: circa 10.000 vrijwilligers.

In 2024 is de Community of Practice "Samen Brabant Vergroenen" opgericht op initiatief van de provincie. Dit netwerk bestaat uit natuurorganisaties, gemeenten, waterschappen, woningbouwcoöperaties en onderwijsinstellingen. Gezamenlijk werken we aan het versterken van de beweging van vergroening in Brabant. Dit gebeurt onder andere door samenwerkingsrelaties te versterken en nieuwe netwerken te ontsluiten. Daarnaast ondersteunen we lokale initiatieven die een bijdrage leveren aan fysieke vergroening of aan bewustwording van de waarde van natuur. Dit draagt ook bij aan de vergroening van de directe omgeving (zie paragraaf 4.9).

Daarnaast organiseren we kennis- en inspiratiebijeenkomsten om de beweging van vergroening te versterken en brengen we per jaar 6 nieuwsbrieven Natuur & Samenleving uit. De nieuwsbrieven bereiken 820 lezers en zijn hier te vinden: [Archief nieuwsbrief Natuur & Samenleving](#)

Knelpunten

Naast de klassieke vrijwilliger die zich voor langere tijd aan een organisatie verbindt, zijn er ook veel incidentele vrijwilligers. Dit zijn mensen die af en toe een gerichte bijdrage doen. Ook de inzet van deze vrijwilligers is waardevol. Voor de langere termijn is het de uitdaging om deze mensen duurzaam aan een organisatie te binden als vrijwilliger.

5 Financiën en risico's

In onderstaande tabellen zijn de beschikbare middelen weergegeven voor de periode 2023-2027. Een toelichting op de beschikbaar gekomen middelen na vaststelling van de uitvoeringsagenda is onder de tabellen opgenomen.

Voor de jaren 2023 en 2024 zijn de werkelijke uitgaven opgenomen. Van de bij vaststelling van de Uitvoeringsagenda Natuur beschikbare middelen is financieel 42,5% gerealiseerd.

Beschikbare programmamiddelen natuur 2023 - 2027 (x € 1.000.000)						
Pijler	Doel	Onderdeel	Beschikbare middelen bij vaststelling UA	PPN 2025 en 2026	Nieuwe Rijksmiddelen	Totaal beschikbare middelen
Robuuste natuur	1. Inrichten, verbinden en beheren van het Natuurnetwerk Brabant	Ontwikkelopgave Natuurnetwerk Brabant	219,7	47,7	17,5	284,9
		Ecologische verbindingzones	18,2	-	-	18,2
		Beheer Natuurnetwerk Brabant	142,4	-	14,4	156,8
		NNB -Exploitatie GOB	5,5	-	-	5,5
		NNB capaciteit manifestpartners	6,0	-	-	6,0
		Faunapassages	13,8	-	-	13,8
	Totaal 1. Natuurnetwerk Brabant		405,6	47,7	31,9	485,1
	2. Natura 2000 gebieden inclusief randzones hersteld en versterkt	Natura2000 herstelmaatregelen	36,4	0,8	8,8	46,0
		Landelijk Programma Natuur	64,2	-	130,2	194,4
	Totaal 2. Natura 2000		100,6	0,8	139,1	240,5
	3. Revitaliseren en aanleggen bossen t.b.v. vastleggen CO2	Bossenstrategie	5,2	11,2	57,6	74,0
	Totaal 3. Bossen		5,2	11,2	57,6	74,0
	4. Biodiversiteit beschermd: Behouden van kwetsbare en	Leefgebiedenbeleid	18,5	-	2,2	20,7
		Natuurwet/faunazaken	7,5	1,4	15,2	24,1
	Totaal 4. Biodiversiteit		26,0	1,4	17,4	44,8
	5. Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit	n.v.t.	-	-	-	-
Totaal Robuuste natuur			537,4	61,0	246,0	844,4
Brabant natuurinclusief	6. De Brabantse natuurdoelen zijn mede basis voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen	Brabantse agenda natuurinclusief	-	0,3	-	0,3
	7. Behoud, herstel en ontwikkeling van Brabantse landschappen	Groenblauwe dooradering (waaronder Stimuleringsregeling landschap)	12,1	-	20,0	32,1
		Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	17,2	-	2,6	19,8
Totaal Brabant Natuurinclusief			29,3	0,3	22,6	52,2
Natuur voor en door Brabanders	8. Meer groen in de directe omgeving	Natuur voor en door Brabanders	3,8	-	-	3,8
		Begrotingssubsidies	10,3	0,6	-	10,9
Totaal Natuur voor en door Brabanders			14,0	0,6	-	14,6
Natuur algemeen	Natuur algemeen	Werkbudget Natuur	3,2	-	-	3,2
		Werkbudget GGA	4,1	0,2	7,1	11,4
		Grondbanken GGA	-	10,8	-	10,8
Totaal Natuur algemeen			7,3	11,1	7,1	25,5
Totale opgave			588,1	73,0	275,6	936,7

Realisatie en raming programmamiddelen natuur 2023 - 2027 (x € 1.000.000)							
Pijler	Doel	Onderdeel	Realisatie 2023	Realisatie 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Robuuste natuur	1. Inrichten, verbinden en beheren van het Natuurnetwerk Brabant	Ontwikkelopgave Natuurnetwerk Brabant	34,7	40,2	32,0	32,0	32,0
		Ecologische verbindingzones	1,1	0,5	15,8	3,3	3,3
		Beheer Natuurnetwerk Brabant	26,8	28,1	28,6	31,9	32,2
		NNB -Exploitatie GOB	1,2	1,4	1,5	1,1	1,1
		NNB capaciteit manifestpartners	3,2	2,7	0,0	0,0	0,0
		Faunapassages	1,1	0,7	1,7	0,3	0,3
	Totaal 1. Natuurnetwerk Brabant		68,1	73,5	79,6	68,6	68,9
	2. Natura 2000 gebieden inclusief randzones hersteld en versterkt	Natura2000 herstelmaatregelen	9,8	3,3	16,5	6,8	6,5
		Landelijk Programma Natuur	36,5	18,9	26,5	26,2	42,4
	Totaal 2. Natura 2000		46,3	22,2	43,0	32,9	48,9
	3. Revitaliseren en aanleggen bossen t.b.v. vastleggen CO2	Bossenstrategie	-	0,6	8,9	14,4	8,5
	Totaal 3. Bossen		-	0,6	8,9	14,4	8,5
	4. Biodiversiteit beschermd: Behouden van kwetsbare en	Leefgebiedenbeleid	3,8	1,7	4,2	5,7	3,5
		Natuurwet/faunazaken	2,0	2,4	5,0	6,9	7,5
	Totaal 4. Biodiversiteit		5,8	4,2	9,2	12,6	11,0
	5. Basisvoorwaarden op orde: lucht, water- en bodemkwaliteit	n.v.t.	-	-	-	-	-
	Totaal Robuuste natuur			120,1	100,5	140,7	128,5
Brabant natuurinclusief	6. De Brabantse natuurdoelen zijn mede basis voor ruimtelijke en economische ontwikkelingen	Brabantse agenda natuurinclusief	-	0,0	0,1	0,1	0,1
	7. Behoud, herstel en ontwikkeling van Brabantse landschappen	Groenblauwe dooradering (waaronder Stimuleringsregeling landschap)	2,7	4,8	4,9	1,8	0,0
		Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	3,1	3,1	3,3	3,2	3,2
Totaal Brabant Natuurinclusief		5,8	8,0	8,4	5,0	3,3	
Natuur voor en door Brabanders	8. Meer groen in de directe omgeving	Natuur voor en door Brabanders	1,0	1,3	0,8	1,2	1,2
		Begrotingssubsidies	2,0	2,7	2,2	2,2	2,2
Totaal Natuur voor en door Brabanders		3,1	4,0	2,9	3,4	3,4	
Natuur algemeen	Natuur algemeen	Werkbudget Natuur	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6
		Werkbudget GGA	3,4	3,4	2,8	1,9	1,9
		Grondbanken GGA	-	0,8	0,0	-	-
Totaal Natuur algemeen		3,9	4,8	3,5	2,6	2,6	
Totale opgave			132,8	117,3	155,5	139,6	146,7

NB: een deel van de extra verkegen rijksmiddelen (zie hieronder) wordt na 2027 in gezet.

Nieuwe middelen

Middelen die na het opstellen van de uitvoeringsagenda beschikbaar zijn gekomen. Het overgrote deel van deze extra middelen wordt (conform het bestuursakkoord) ingezet om Brabant van het slot te halen.

Perspectiefnota 2025 (€ 75,7 mln.) en perspectiefnota 2026 (€ 2 mln.)

Programma natuur heeft via de perspectiefnota bedragen beschikbaar gekregen voor diverse onderwerpen. Deze middelen zijn voor de periode tot en met 2027. Een deel is benut voor personele inzet. De bedragen in tabel zijn exclusief personele kosten.

Het gaat om de volgende onderwerpen: Prijsstijgingen Natuurnetwerk (€ 29,6 mln.), N2000-volledige schadeloosstelling (€ 10 mln.), landbouwenclaves (€ 8,46 mln.), subsidie faunaopvang (€ 0,6 mln), actieplan Brabantse Bomen (€ 10 + € 2 mln), natuurinclusief (€ 1,1 mln), natuurbranden (€ 1 mln), fauna- en exotenbeleid (€ 1,375 mln), opzet grondbanken (€ 12,8 mln) en Brabant Open (€ 0,8 mln).

Vanuit het rijk

Vanuit het rijk zijn ook diverse bedragen beschikbaar gekomen. De bedragen kunnen worden uitgegeven in deze bestuursperiode maar zullen ook in de periode daarna worden uitgegeven.

Via een specifieke uitkering (SPUK):

- Versnellingsmiddelen voor afwaardering gebouwen (€17,5 mln.).
- Landelijk programma natuur 2e fase (€130,2 mln. voor herstelmaatregelen en €39,8 mln. voor bos). In de tabel is het gehele bedrag opgenomen een deel zal na 2027 worden beschikt/uitgegeven.
- No regret maatregelen voor natuur (€17,8 mln. voor bosrevitalisering, €20 mln. voor groenblauwe dooradering en €9,9 mln. voor 2 projecten).
- Indirecte uitvoeringskosten in het kader van de aanpak landelijk gebied (€3,3 mln.)
- Versnelling natuurinclusief isoleren (€15, 2 mln.)

Via het provinciefonds:

- Extra middelen voor de SNL regeling voor de verhoging van het subsidiepercentage van 75% naar 84%. De middelen zijn nu tot en met 2030 toegevoegd maar nog niet structureel. In de tabel zijn de bedragen voor de periode 2024 - 2027 opgenomen. Het bedrag voor 2023 was al eerder ontvangen.
- Uitbreiding ANLB regeling. Betreft een eerste bedrag voor uitbreiding. In het najaar van 2025 volgt nog een bedrag.
- Indirecte uitvoeringskosten (€8,7 mln) in het kader van de aanpak landelijk gebied. In de tabel zijn de geraamde bedragen voor de periode 2025 -2027 opgenomen.
- Natuurbranden (€1,1 mln).

Ook hier geldt dat de bedragen in tabel zijn soms iets lager zijn omdat hier alleen het programmabudget wordt weergegeven en een deel benut wordt voor personeelsbudget.

Ambities waar nog niet voldoende middelen voor zijn

In de uitvoeringsagenda zijn diverse onderwerpen genoemd waar onvoldoende middelen voor zijn. Deze onderwerpen zijn ook aangedragen voor de perspectiefnota 2025 en 2026 en hiervoor zijn extra middelen ontvangen. Hieronder volgt de laatste stand van zaken.

NNN/EVZ

Voor een deel van de ambities voor het NNN zijn geen middelen beschikbaar. Er waren geen middelen voor 365 ha provinciaal NNN en 175 ha EVZ. Daarnaast zijn als gevolg van de prijsstijgingen voor de verwerving en inrichting van gronden voor een gedeelte van de resterende NNN opgave niet voldoende middelen beschikbaar. Het tekort voor het NNN bedroeg in 2022 €60,5 mln. (Provinciaal NNN €17,3 mln., EVZ €13,6 mln. en prijsstijgingen NNN €29,6 mln).

Bij de perspectiefnota 2025 is voor de prijsstijgingen €29,6 mln. beschikbaar gesteld en €10 mln. om het instrument VSS (volledige schadeloosstelling) te kunnen inzetten voor grondverwerving in een aantal projecten.

Hierdoor is het tekort verlaagd. Ook hebben we gezocht naar alternatieve financiering. Voor 65 ha is dit inmiddels gelukt. De grondprijzen stijgen helaas opnieuw fors waardoor het tekort verder oploopt. In de uitvoering worden slechts financiële verplichtingen aangegaan voor zover hiervoor middelen beschikbaar zijn.

We bespreken dit tekort (wat ook speelt bij andere provincies) met het IPO en het rijk vanuit het uitgangspunt taken en middelen in balans.

In het najaar van 2025 volgt een Actualisatie Businesscase Natuurnetwerk (NNN)/Groen Ontwikkelfonds (GOB) waarin de prijsstijgingen en andere ontwikkelingen meegenomen worden.

Natuurbeheer (SNL)

Door kostenstijgingen en inflatie verwachten we forse verhogingen van de landelijk vastgestelde tarieven voor natuurbeheer.

We bespreken ook deze tekorten (wat ook speelt bij andere provincies) met het IPO en het rijk vanuit het uitgangspunt taken en middelen in balans.

Landbouwenclaves

In de bestaande natuur bevinden zich nog enclaves landbouwgrond. In totaal is er ruim 2.000 ha aan enclaves bekend. Voor 1.300 ha is het ecologisch gezien wenselijk dat de enclaves nog als natuur worden ingericht. Voor 135 ha was er budget beschikbaar. Ook is er een beperkt aanvullend budget voor grondverwerving, functiewijziging, pachtafkoop en/of inrichting van enclaves in Natura 2000-gebieden.

Met de perspectiefnota 2025 is er €8,46 mln. extra beschikbaar gekomen voor de landbouwenclaves.

Actieplan Brabantse Bomen

Brabant heeft een stevige ambitie voor extra bos en het gezond maken van de bestaande bossen. Het vinden van de daarvoor benodigde middelen maakt onderdeel uit van die ambitie. Voor een deel kan die worden gevonden door deze mee te koppelen aan bestaande provinciale opgaven zoals de realisatie van het NNN. Voor een ander deel moet die worden gezocht bij andere overheden en maatschappelijke partijen die mede het klimaatakkoord hebben ondertekend.

Met de perspectiefnota 2025 is €10 mln. incidenteel beschikbaar gesteld, met de perspectiefnota 2026 €2 mln. extra en een structureel bedrag van €1,7 mln. per jaar vanaf 2028.

Vanuit het rijk zijn er via specifieke uitkeringen (SPUK) bedragen beschikbaar gekomen €39,8 mln. voor boscompensatie van de bossen die zijn gekapt ten behoeve van Natura 2000 (SPUK landelijk programma natuur) en €17,8 mln. voor bosrevitalisering (SPUK no regret).

Ook zijn er diverse openstellingen vanuit het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB)/NSP voor bos waarmee we ook Europese middelen inzetten voor bos.

Natura 2000 2e fase van de herstelmaatregelen

Voor de uitvoering van Natura 2000-maatregelen is er nog een beperkt budget beschikbaar tot en met 2027. Het huidige beschikbare budget is waarschijnlijk niet toereikend. Hoe groot het tekort is, wordt onderzocht bij het opstellen van de natuurdoelanalyses en Natura 2000-beheerplannen voor de 2e fase. Dit traject loopt nog. We nemen ook de raming voor de uitvoering van de overgangsgebieden hierin mee.

Vanuit het rijk is via de SPUK Landelijk programma natuur €130,2 mln. beschikbaar gekomen tot en met 2032 en via de SPUK no regret €9,9 mln. voor twee projecten (Markiezaat en Waterlandschap Pauwels).

Voor het voorkomen van natuurbranden is via de perspectiefnota €1 mln. incidenteel beschikbaar gekomen. En daarnaast vanuit het rijk €1,1 mln. via het provinciefonds.

Natuurinclusief

In 2025 is een Brabantse Agenda Natuurinclusief opgesteld, met daarin geformuleerd concrete acties op alle acht domeinen uit de landelijke agenda natuurinclusiviteit.

Met de perspectiefnota 2025 is €0,275 mln. per jaar beschikbaar gekomen en met de perspectiefnota 2026 is dit structureel geworden. Hiermee financieren we de personele inzet en is een klein werkbudget beschikbaar per jaar.

Op dit moment zijn er geen middelen beschikbaar voor het oppakken van eventuele aanvullende maatregelen die uit de Brabantse Agenda Natuurinclusief volgen.

Groenblauwe dooradering

De Rijksambitie voor 2050 van 10% groenblauwe dooradering (uit het aanvalsplan Landschapselementen, september 2022) is fors en vereist inzicht wat deze opgave betekent qua capaciteit, middelen en instrumentarium. De huidige beschikbare middelen in het programmabudget van Natuur zijn daarvoor verre van toereikend en we zijn afhankelijk van wat er aanvullend beschikbaar gaat komen (rijk, EU-gelden), via andere overheden en maatschappelijke partners naast programma-overstijgende samenwerking op middelen voor grondgebonden activiteiten in het landelijk gebied van Brabant.

Het programma Natuur levert, door de aanleg en het beheer van het Natuurnetwerk Brabant en ecologische verbindingzones, het Agrarisch Natuurbeheer, de Stimuleringsregeling Landschap, door uitvoering van het Actieplan Brabantse Bomen en door de ondersteuning van vrijwilligers, al een grote bijdrage aan de versterking van de kwaliteit van het landschap en aan groenblauwe dooradering.

Daarbij is een hechte samenhang tussen deze activiteiten cruciaal en sluiten we aan bij lopende trajecten zoals de gebiedsgerichte aanpak (GGA, LPN) en het Aanvalsplan Landschap, het Nationaal Strategisch Plan (GLB-EU) en de Brabantse Omgevingsvisie.

Vanuit het rijk is er via een specifieke uitkering (SPUK) €20 mln. beschikbaar voor groenblauwe dooradering (SPUK no regret). De middelen worden deels ingezet via de Aanpak Landelijk Gebied (ALG) en deels provinciebreed via bestaande subsidieregelingen.

6 Aanpassingen uitvoeringsagenda

Voor de volgende indicatoren wordt in de 2e bestuursrapportage de meerjarenraming aangepast.

In 2030 is 7.700 ha NNN gerealiseerd (van functie veranderd en ingericht) t.o.v. 2022. In 2030 is de totale opgave van 15.200 ha gerealiseerd

Indicator	2012 t/m 2030	2025	2026	2027	2028	2029
Gerealiseerde ha verwerving (cumulatief)	9.300	6.400	6.600	6.800	7.100	7.300

Toelichting

In mei 2025 zijn de definitieve realisatiecijfers per 31 december 2024 beschikbaar gekomen. De realisatie op dat moment is 200 ha hoger dan eerder ingeschat. De meerjarenplanning is hierop aangepast.

In 2030 is 90.200 ha NNN onder beheer via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2025	2026	2027	2028	2029
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.900	83.200	84.000	84.300	84.600

Toelichting

In mei 2025 zijn de definitieve realisatiecijfers per 31 december 2024 beschikbaar gekomen. De realisatie op dat moment is 200 ha lager dan eerder ingeschat. De meerjarenplanning is hierop aangepast.

In 2030 zijn 100 nieuwe faunapassages in provinciale en gemeentelijke wegen en kanalen aangelegd t.o.v. 2022

Indicator	2023 t/m 2030	2025	2026	2027	2028	2029
Aantal faunapassages (cumulatief)	100	75	80	85	90	95

Toelichting

Voor de periode na 2025 zijn alleen de structurele middelen van 0,3 mln per jaar beschikbaar, hierdoor valt de realisatie terug tot 5 passages per jaar. Meerjarenraming is hierop aangepast.

In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020

Indicator	2020 t/m 2030	2025	2026	2027	2028	2029
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	3.000	3.500	4.000	4.500	5.000

Toelichting

Het aantal ha gerevitaliseerd bos blijft (sterk) achter, voornamelijk als gevolg van onvoldoende beschikbare middelen daarvoor. Derhalve wordt de meerjarenraming aangepast.

De indicator

Kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn

Indicator	2025	2026	2027	2028	2029
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm	pm	pm	pm	pm

wordt vervangen door:

Indicator	2025	2026	2027	2028	2029
Realisatie herstelmaatregelen* in N2000-gebieden: De voor natuurherstel te nemen herstelmaatregelen zijn uitgevoerd.**	4%	10%	20%	40%	60%

* Maatregelen en onderzoeken zoals benoemd in door GS vastgestelde Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's.

** Voor veertien N2000-gebieden stellen we jaarlijks de realisatie van de maatregelen en onderzoeken uit de Pakketten van maatregelen en onderzoeken NDA's vast.

Provincie Noord-Brabant

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
www.brabant.nl

